

دانشگاه پیام نور

واحد تهران جنوب

گروه فقه و مبانی حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

عنوان:

تأثیر متقابل فقه و اخلاق در تشدید بنیان خانواده

استاد راهنما:

دکتر محمد صدری

استاد مشاور:

دکتر علیرضا پوربافرانی

نگارش:

محمد رضا بابایی مهر

زمستان ۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۲	فصل اول کلیات تحقیق.....
۳	۱- مقدمه.....
۴	۲- بیان مسأله.....
۵	۳- انگیزه طرح موضوع.....
۵	۴- سوالات تحقیق.....
۶	۵- فرضیه های تحقیق.....
۶	۶- پیشینه تحقیق.....
۷	۷- روش تحقیق.....
۷	۸- اهداف تحقیق.....
۸	۹- هدف کاربردی تحقیق.....
۱۰	فصل دوم مفهوم شناسی.....
۱۱	بخش اول: مفهوم فقه.....
۱۱	مبحث اول: تعریف فقه.....
۱۳	بند اول: فقه در اصطلاح خاص.....
۱۴	۱- تعریف فقیه.....
۱۵	۲- کاربرد واژه فقه در قرآن.....
۱۶	بند دوم: سابقه تاریخی فقه.....
۱۶	۱- جایگاه علم فقه در اسلام.....
۱۷	۲- ضرورت علم فقه.....
۱۸	۳- مکاتب فقهی.....
۱۸	۴- علم اصول فقه.....
۱۹	بند سوم: منابع فقه.....
۱۹	۱- موضوع علم فقه.....
۲۰	بند چهارم: امتیاز فقه امامیه.....
۲۱	بخش دوم: اخلاق.....
۲۲	علم اخلاق.....
۲۲	ضرورت فراگیری علم اخلاق.....

۲۳	تربیت اخلاقی.....
۲۳	اخلاق فردی و اجتماعی.....
۲۴	فضائل و رذایل اخلاقی.....
۲۵	جایگاه اخلاق در اسلام.....
۲۵	ارزش کار اخلاقی
۲۶	اخلاق سکولار.....
۲۶	شبهت علم اخلاق به علم پزشکی.....
۲۷	بخش سوم: خانواده.....
۲۸	بند اول: نکاح (ازدواج).....
۳۰	بند دوم: ازدواج از منظر اسلام.....
۳۱	مبحث دوم: خانواده و اجتماع
۳۲	بند اول: اهمیت تشکیل خانواده.....
۳۲	اهمیت خانواده در اسلام.....
۳۳	بند سوم: اهداف تشکیل خانواده.....
۳۳	۱- تأمین آرامش روانی همسران.....
۳۴	۲- تداوم نسل.....
۳۴	۳- گسترش فرهنگ دینی و جلوگیری از انحرافات اجتماعی.....
۳۵	۴- مشروعیت بخشی به فرزندان.....
۳۶	مبحث سوم: انواع خانواده.....
۳۶	بند اول: خانواده های تک همسری.....
۳۶	بند دوم: خانواده های چند همسری.....

- بند سوم: خانواده های ازدواج موقت..... ۳۷
- فصل سوم: تأثیر متقابل فقه و اخلاق بر روابط خانواده..... ۳۸
- بخش اول: تأثیر فقه و اخلاق بر تشدید روابط خانواده..... ۳۹
- مبحث اول: اهمیت تحکیم خانواده..... ۳۹
- مبحث دوم: تأثیر اخلاق بر فقه ۴۱
- بند اول: تأثیر اخلاق بر مراجعه به فقه ۴۱
- بند دوم: تأثیر اخلاق بر تعیین مرجع تقلید ۴۲
- بند سوم: تأثیر اخلاق در شئون فقهت ۴۲
- تأثیر اخلاق از فقه ۴۳
- مبحث چهارم: تأثیر فقه بر تشدید روابط خانواده..... ۴۴
- بند اول: تأثیر فقه بر انتخاب همسر مناسب..... ۴۶
- بند دوم: مفهوم کفالت اخلاقی زوجین در نکاح..... ۴۷
- الف: آیات..... ۴۸
- ب: احادیث..... ۴۹
- مبحث پنجم: شناسایی حقوق خانواده..... ۵۰
- بند اول: حقوق زن بر شوهر..... ۵۱
- ۱- تهیه لوازم زندگی..... ۵۱
- ۲- مباشرت..... ۵۱
- ۳- گشایش در زندگی..... ۵۲
- ۴- احترام به زن..... ۵۲
- ۵- آراسته و پاکیزه بودن..... ۵۳

- ۶- خوش‌زبانی و مدارا..... ۵۴
- ۷- رعایت اراده و اختیار خود را بنماید..... ۵۴
- بند دوم: حقوق شوهر بر زن..... ۵۶
- ۱- اطاعت..... ۵۷
- ۲- تمکین..... ۵۷
- ۳- بیرون رفتن از خانه..... ۵۸
- ۴- پرهیز از آزار شوهر و تندخویی و بدزبانی..... ۵۹
- ۵- خدمت در خانه..... ۵۹
- ۶- احترام به شوهر و خوشرفتاری با او..... ۶۰
- ۷- برای غیر شوهر خود را نیاراید..... ۶۱
- مبحث ششم: پیش‌گیری از اختلافات خانوادگی..... ۶۲
- بند اول: آموزش دینی..... ۶۲
- ۱- تقویت تقوا..... ۶۲
- ۲- تقویت ایمان..... ۶۴
- ۳- مهار خشم..... ۶۵
- ۴- رازداری و پرهیز از غیبت..... ۶۶
- ۵- رعایت حریم..... ۶۷
- ۶- مرزها در روابط جنسی..... ۶۸
- ۷- رعایت حریم خویشاوندی..... ۷۰
- ۸- رعایت پوشش شرعی..... ۷۱
- ۹- حفظ نگاه و کلام..... ۷۲
- ۱۰- پیشگیری از اعتیاد..... ۷۵
- ۱۱- مشاوره با یکدیگر..... ۷۶
- ۱۲- صبر و پایداری در زندگی..... ۷۸
- ۱۳- وجود مهر و محبت میان اعضای خانواده..... ۷۹
- ۱۴- سوء ظن/ آفت حسد..... ۸۰
- ۱۵- تحریم زنا..... ۸۱

۸۲.....	۱۶- نهی از شراب خواری.....
۸۲.....	۱۷- آزار به والدین.....
۸۴.....	۱۸- غیبت کردن.....
۸۵.....	۱۹- نصیحت.....
۸۶.....	۲۰- استفاده از مشاوره.....
۸۷.....	۲۱- داوری دلسوزانه در خانواده.....
۹۱.....	۲۲- تغافل.....
۹۲.....	۲۳- تواضع و فروتنی.....
۹۴.....	بخش دوم: تأثیر اخلاق بر تشییید روابط خانواده.....
۹۴.....	مبحث اول: تربیت اخلاقی.....
۹۶.....	۱- حسن خلق.....
۹۷.....	۲- روابط عمیق عاطفی.....
۹۸.....	۳- صداقت.....
۱۰۰.....	۴- خوش بینی.....
۱۰۲.....	۵- قناعت.....
۱۰۳.....	۶- روحیه سخاوت.....
۱۰۴.....	بخش سوم: نقش حقوق میان اخلاق و فقه.....
۱۰۵.....	مبحث اول: وضع قوانین و مقررات مناسب.....
۱۰۶.....	مبحث دوم: جایگاه فقه در حقوق ایران.....
۱۰۸.....	مبحث سوم: نقش اخلاق در حقوق.....
۱۱۰.....	نتیجه گیری.....
۱۱۲.....	پیشنهادات.....
۱۱۳.....	فهرست منابع.....

چکیده:

خانواده بنیادی‌ترین نهاد در جامعه انسانی است که وظیفه تربیت و سازندگی افراد و انسان‌ها را بر عهده دارد و اگر افراد نتوانند خانواده را تحکیم بخشند و افرادی باایمان در آن پرورش دهند، نمی‌توانند جامعه‌ای ایده‌آل برای نسل آینده بسازند، با توجه به این واقعیت که بسیاری از نزاع‌های خانوادگی ریشه در رزایل اخلاقی افراد دارند، می‌توان این ادعا را مطرح کرد که یکی از مهمترین عوامل تحکیم خانواده، آراستگی همسران به فضایل اخلاقی است. در بیان اهمیت نقش این عامل در استحکام خانواده می‌توان به این واقعیت ملموس استناد کرد که در بسیاری از خانواده‌ها حتی در شرایط وجود دیگر عوامل تحکیم خانواده، ضعف تربیت اخلاقی به تنهایی باعث اختلاف و درگیری زوجین می‌شود، برخورداری زن و شوهر از باورهای دینی مستحکم، در تحکیم روابط اعضای خانواده تأثیر بسزایی دارد، در بنا و تشکیل خانواده و در حفظ خانواده باید احکام اسلامی را رعایت کرد تا خانواده باقی بماند. لذا در خانواده‌های متدین که زن و شوهر به این حدود اهمیت می‌دهند، سال‌های متمادی با هم زندگی می‌کنند، محبت زن و شوهر به یکدیگر باقی می‌ماند، مجموعه بایدها و نبایدها، واجبات، محرمات، مستحبات، مکروهات و مباحات فقهی، چهارچوب خاصی برای موضوعات اخلاقی می‌سازند. در واقع علم اخلاق مانند پارچه‌ای است که در علم فقه مانند لباس دوخته شده بر اندام انسان قرار می‌گیرد، فقه و اخلاق، با کمک یکدیگر انسان را در رساندن به خانواده‌ای مستحکم یاری می‌دهند.

کلید واژه: فقه، اخلاق، خانواده، تشدید روابط خانواده، تأثیر متقابل فقه و اخلاق

فصل اول

کلیات تحقیق

فصل اول کلیات:

۱- مقدمه

در ارتباط با روش های نظام خانواده اسلامی با مجموعه ای گسترده و هماهنگ از روش های تحکیم خانواده روبرو می شویم که اغلب در قالب رهنمود های وجوبی و استحبابی ارائه شده اند، گذشته از تقویت ایمان و اخلاق که از برجسته ترین روش در این نظام است، اسلام بر روش هایی مانند تقدس بخشیدن به سنت ازدواج، افزایش آگاهی های زناشویی، تشویق واقع نگری و اجتناب از گرایش های رمانتیک، ارضای صحیح نیازهای جنسی و عاطفی، تقویت محبت متقابل همسران، تقویت مناسبات خویشاوندی، فراهم کردن حمایت های اجتماعی و حکومتی از خانواده، ایجاد سازو کارهایی سنجیده برای نظارت اجتماعی و حکومتی بر خانواده و مبارزه با الگوهای ضد خانواده از قبیل تجرد گزینی، روابط آزاد جنسی و همجنس گرایی تأکید کرده است، یکی از رمزهای اساسی ماندگاری دین مبین اسلام، اخلاقی بودن آموزه های آن است. فقه به رفتارهای مکلفین و مهارتهای زندگی آنان جهت می دهد و با اخلاق عملی به طوری در هم آمیخته است که می توان گفت در اسلام، همه احکام شرعی در عرصه های مختلف زندگی با صبغه اخلاقی ظاهر می شوند و این ظهور، نتیجه دخالت و تأثیر اخلاق در فرایند استنباط احکام فقهی توسط فقیهان است.^۱

در هر یک از این عرصه ها، خانواده یکی از مهمترین کانون های رشد و تکامل بشر به شمار می رود و در این راستا، اسلام نیز با توجه خاص به این کانون، کیفیت شکل گیری آن را بیان نموده و برای شکل گیری آن، وجود یک مرد و زن را به صورت مشروع، در کنار یکدیگر و به عنوان یک زوج، ضروری دانسته است. از طرفی چون تشکیل خانواده، اهداف عالی ای از جمله رسیدن به آرامش،

۱- بستان، حسین خانواده در اسلام ص ۲

سکون، بقاء و تربیت نسل را دنبال می کند نقش اساسی همسانی زوجین در بعد معرفتی و اخلاقی آشکار می شود.

بنابراین بحث و بررسی پیرامون خانواده در اسلام با توجه به کارکردهای حیاتی خانواده و با عنایت به غنای آموزه های اسلام در این زمینه به خودی خود دارای اهمیت است، اما آنچه اهمیت موضوع را دو چندان می کند تهدیدها و آسیب هایی است که در دهه های اخیر نهاد خانواده را به طور جدی به چالش کشیده و پیامدهای منفی شدیدی برای آن به بار آورده است.

ساختار رساله

این رساله به سه فصل تقسیم شده است و در فصل اول به کلیات تحقیق و در فصل دوم به مفهوم فقه، اخلاق و خانواده پرداخته شده است، برای ورود به بحث در فصل دوم اهمیت خانواده و اهداف تشکیل خانواده توضیح داده شد و در باب چرایی پرداختن به این نهاد اجتماعی نکاتی ارائه گردید و قبل از پرداختن به تأثیر فقه و اخلاق در خانواده و پیش از ورود به فصل سوم لازم بود میزان تأثیر پذیری فقه و اخلاق در یکدیگر بررسی گردد و مشخص گردد آیا این دو بر یکدیگر تأثیر گذار هستند یا خیر و پس از آن در فصل سوم نحوه تأثیر گذاری فقه و اخلاق بر روابط خانواده بررسی گردید و ضمانت اجرایی فقه و اخلاق نیز بررسی شد.

۲- بیان مسأله

خانواده رکن اولیه، مهم و اساسی در سلامت، رشد و بلوغ، بالندگی و پیشرفت هر جامعه اطلاق می شود. نهاد خانواده با پیمان مقدس ازدواج زن و مرد تشکیل می شود، خانواده نخستین نهاد اجتماعی است که در زندگی جمعی انسان شکل گرفته و مهمترین نقش را در توسعه و رشد مراحل حیات بشر در امتداد تاریخ انسان از خود نشان داده است و از ابتدا تا هنوز و تا فرجام زندگی، نسبت به سایر نهادهای اجتماعی از ارزش و اهمیت خاصی برخوردار بوده و خواهد بود، ولی با همه این ها متأسفانه امروزه در اثر رشد و توسعه فزاینده وسایل و ابزار رسانه های الکترونیکی و تهاجم گسترده فرهنگ انحطاط و ضد اخلاق، نظام مقدس خانواده دچار تزلزل و بحران شده است و عدم دقت در

شناخت راه های تشدید روابط اعضای خانواده زیان های زیادی را متحمل انسان می نماید، در این رساله در نظر داریم تأثیر متقابل فقه و اخلاق بر تشدید روابط خانواده را بررسی نماییم.

۳- انگیزه طرح موضوع

خانواده، مانند همه نهادهای پرارزش، در معرض انواع آسیب ها و آفت هایی است که سلامتی، استواری و پویایی آن را تهدید می کند. پیشوایان بزرگ اسلام، در کنار تبیین تحکیم خانواده، رهنمودهای بسیار مهم و ارزنده ای را در جهت پیشگیری از این آفات ارائه کرده اند، هر چه قدر که روابط اعضای خانواده محکم تر و عاطفی تر باشد به همان میزان نیز خانواده پویا و بادوام خواهد بود و در این مسیر استفاده از شیوه های مناسب رفتاری و عملکردی در نهاد خانواده تأثیر گذار است.

فقه و اخلاق دو رکن اصلی تأثیر گذاری در روابط اعضای خانواده می باشند و می طلبد تحقیقات کامل و جامعی در این زمینه صورت پذیرد.

۴- سوالات تحقیق

سوالات اصلی:

تأثیر فقه بر روابط اعضای خانواده چگونه است؟

تأثیر اخلاق بر روابط اعضای خانواده به چه صورت است؟

تأثیر متقابل فقه و اخلاق بر روابط خانواده چگونه است؟

سوالات فرعی:

اهداف تشکیل خانواده چیست؟

مقصود از تحکیم خانواده چیست؟

میزان تأثیر گذاری فقه بر اخلاق چگونه است؟

آیا اخلاق نیز از فقه متأثر است؟

ضمانت اجرایی فقه و اخلاق در چیست؟

آیا منظور از حفظ بنیان خانواده، نگه داشتن بنایی هر قدر سست و ناپایدار صرفاً با حفظ نامی از آن است؟

آیا منظور، پایداری خانواده، به قیمت کوتاه آمدن یک طرف و پذیرش ظلم از سوی او و بی عدالتی از طرف مقابل است؟

۵- فرضیه های تحقیق

الف. خانواده مهمترین نهاد اجتماعی و تأثیر گذارترین عامل پیشرفت یک جامعه می باشد.

ب. تحکیم روابط اعضای خانواده عامل موفقیت در آن خانواده و موفقیت جامعه می باشد.

پ. فقه و اخلاق دو عامل پیشرفت و پایداری خانواده می باشند.

ج. فقه و اخلاق متأثر از یکدیگر چارچوب هایی را برای بهتر زندگی کردن در اختیار افراد قرار می دهند.

د. قانون با نشأت گرفتن از فقه به عنوان بازوی اجرایی به کمک فقه و اخلاق می آید.

۶- پیشینه تحقیق

صحبت از شیوه های تحکیم روابط خانواده همیشه در آموزه های ادیان و به ویژه دین اسلام بوده است و در تمامی دوره ها به آن پرداخته شده است و به صورت ویژه در زمان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) و ائمه اطهار در خصوص آن صحبت شده و راه کارهای گره گشایی برای به کار

بستن در زندگی و به سلامت رد شدن از طوفان مشکلات ارائه شده است و فقیهان بسیاری با همت و دقت به بررسی این شیوه های زندگی پرداخته و کتاب هایی در این زمینه نوشته اند.

در بین دانشجویان نیز در رساله ها موضوع تحکیم خانواده کار شده است و آقای محمد هادی امین ناجی در رساله ارشد خود با عنوان "روش های تحکیم اخلاق خانوادگی بر اساس قرآن و سنت" به این موضوع پرداخته است:

پایان نامه - دولتی - دانشگاه پیام نور (وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری) - دانشگاه پیام نور استان تهران - دانشکده علوم انسانی . ۱۳۹۲ . کارشناسی ارشد

۷- روش تحقیق

این رساله بر اساس روش توصیفی- تحلیلی و با گردآوری اطلاعات از کتابخانه ها و منابع علمی می باشد، که در آن تلاش شده ضمن تجزیه و تحلیل خانواده، نحوه تأثیر گذاری فقه و اخلاق در خانواده مشخص گردد. برای نیل به این هدف از منابع فقهی شیعه و کتاب های اخلاقی، سایت های مختلف اینترنتی، پایان نامه های مرتبط با موضوع و مقالاتی که در این زمینه به رشته تحریر در آمده بود و نظریات و راهنمایی های اساتید محترم استفاده گردیده است.

۸- اهداف تحقیق

متأسفانه علی رغم اهمیت نهاد خانواده و پایداری آن همچنان شاهد آمار بالای طلاق در جامعه هستیم و هر طلاق خود آسیب های فراوانی را به دنبال دارد و باعث بروز ناهنجاری های بسیاری در خانواده و همچنین در جامعه می گردد، هر چه روابط اعضای خانواده بهتر و صمیمی تر و بر پایه ای درست شکل بگیرد از آمار طلاق کاسته می گردد و به شکل گیری نهادی قدرتمند کمک می نماید، به دست آوردن عوامل تأثیر گذار در خانواده بسیار با اهمیت می باشد و با توجه به مسلمان و شیعی بودن جامعه ما بررسی نقش فقه و اخلاق در روابط خانواده می تواند ما را به هدف مورد نظر که همانا رسیدن به زندگی ایمانی و اخلاقی است برساند.

۹- هدف کاربردی تحقیق

دانشگاه ها

مراکز آموزشی نهاد خانواده

مدارس

مراکز مشاوره

فصل دوم

مفهوم شناسی

زمانی می‌توانیم به بررسی تأثیر گذاری فقه و اخلاق در روابط اعضای خانواده بپردازیم که ابتدا تعریف درست از این دو داشته باشیم و همچنین خود نهاد خانواده را نیز درست بشناسیم و بر اهمیت آن پی ببریم که چرا باید به آن به صورت ویژه پرداخته شود و چرا باید روابط مناسب در بین اعضای خانواده برقرار باشد، بر این اساس در این بخش به مفهوم فقه، اخلاق و خانواده پرداخته می‌شود تا با پیش زمینه ای درست و درک صحیح از آن‌ها به مباحث اصلی تحقیق پرداخته شود.

بخش اول : مفهوم فقه

مبحث اول: تعریف فقه

فقه در لغت به معنای فهمیدن و نیک فهمیدن و دریافتن کنه و عمق مطلب است. این واژه از جمله واژگانی است که پس از تشریح شرع مقدس اسلام معنای نخست خود را ترک کرده و در اصطلاح به معنای محدودتری اختصاص یافت، بنابراین می توان واژه فقه را منقول شرعی نامید^۱.

در فرهنگ لغت دکتر معین در تعریف فقه آمده است " فقه دانستن ، عالم بودن به چیزی، فقاقت داشتن، فقیه بودن، علمی است که از فروع احکام شرعی بحث کند و مقصود از آن تحصیل ملکه اقتدار بر اجرای اعمال شرعی است، مبنای این علم بر استنباط احکام است^۲.

۱- صدری، سید محمد، مبادی فقه، ص ۵

۲- معین، محمد، فرهنگ فارسی خلاصه شش جلد، ص ۷۰۵

در نگاه بدوی و مراجعه ابتدایی به کلمات و تعبیرات کثیری از اهل لغت، به نظر می رسد که «فقه» به معنای مطلق فهم باشد. از تعبیراتی نظیر گفته های ذیل چنین استفاده ای می شود:

«الفقه، الفهم. قال اعرابی لعیسی بن عمر: شهدت علیک بالفقه...»^۱

«الفقه، بالكسر العلم بالشیء، والفهم له والفتنة له.»^۲

«الفقه، فهم الشیء.»^۳

لیکن با تأمل و نگاهی مجدد، خصوصاً به عبارات لغویانی که در مقام تعیین تفاوت‌های ظریف بین واژگان متشابه برآمده اند و فروق اللغه را تدوین کرده اند، به این نتیجه می رسیم که «فقه» در لغت، مطلق فهم نیست، بلکه موشکافی و ریزبینی و فهم دقیق را «فقه» گویند. در کتاب لسان العرب معنای «فقه» فراتر از مطلق دانستن است و منظور از آن علم و دانستنی است که همراه با دقت نظر و استنباط باشد.^۴

۱- صحاح اللغه، ج ۶، ص ۲۲۴

۲- قاموس اللغه، ج ۴، ص ۲۸۹

۳- مصباح المنیر، ص ۴۷۹

۴. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۰، ص ۳۰۵

اگر بخواهیم دقیق تر سخن بگوییم، باید به جای «فهم دقیق» از «ادراک دقیق» استفاده کنیم و بگوییم: با مراجعه به فروق اللغه، به این نتیجه می‌رسیم که فقه در لغت، مطلق علم به یک شیء و ادراک آن نیست، بلکه ریزبینی و ادراک دقیق را «فقه» گویند؛ زیرا:

اولاً: گرچه در عبارات پیش گفته، فقه به «مطلق فهم» معنا شده، لکن با مراجعه به بعضی از کتب لغت به دست می‌آید که واژه «فهم» خود، برابر با مطلق علم و ادراک نیست، بلکه عبارت از ادراک خفی و دقیق است^۱، چنان که «تفهیم» نیز همانند آیه «فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ...»^۲. باری بیش از مطلق تعلیم دارد و وقتی می‌گوییم: «به او تفهیم کردم»، مقصود این است که او را به عمق و باطن مطلب رساندم.

بند اول: فقه در اصطلاح خاص

واژه فقه در اصطلاح فقیهان به عبارتهای مختلفی تعریف شده که از میان آنها عبارت «علم به احکام شرعی از ادله‌ی تفصیلی آنها» شهرتی بیشتر دارد.

در اوایل قرن دهم صاحب معالم در تعریف این واژه می‌گوید فقه در لغت را فهمیدن گویند و در اصطلاح دانشمندان این رشته عبارت است از علم به احکام شرعی فرعی از راه دلیل های تفصیلی آنها^۳، آیت اله مشکینی فقه را علم به احکام شرعی فرعی یا به دست آوردن وظیفه عملی از راه ادله تفصیلی تعریف نموده است (اصطلاحات الاصول، ص ۱۸۰) و همچنین محقق کرکی هم تعریف شهید اول را در کتاب ذکری می‌پذیرد که عبارت باشد از: "علم به احکام شرعیه عملیه از طریق ادله تفصیلی برای تحصیل سعادت اخروی"^۴

۱- ر.ک: فروغ اللغات، الجزائری، ص ۱۷۴

۲- سوره انبیاء، آیه ۷۹

۳- زین الدین، حسن، کتاب معالم، ص ۲۷

۴. جامع المقاصد فی شرح القواعد، المقدمه، ص ۶